

რომის სამართალი-მეორე შუალედური

1 ქულიანი ღია ტესტები:

1. იურა ინ რე ალიენა (სერვიტუტემ) რომის სამართალში განმარტებულია, როგორც:
სხვისი ნივთით სრული ან ნაწილობრივი სარგებლობის უფლება

2. განმარტეთ შუცცესიო ეს ტესტამენტო (ტესტამენტარია) ცნება:

ანდერძით მემკვიდრეობა, ანდერძის არსი მამკვიდრებლის მონაცვლის გარკვევა იყო. ანდერძში ქონების მფლობელი ასახელებდა მემკვიდრეს, პირს ვის უნდა გადასცემოდა მისი ქონება ამ პირის გარდაცვალების შემდეგ.

3. რომის სამართალში საკუთრების უფლება განმარტებულია, როგორც:

ნივთის გამოყენებისა და განკარგვის შეუზღუდავი შესაძლებლობა. ნივთზე კერძო მესაკუთრის უფლება უცხო პირების ჩარევას გამორიცხავდა.

4. (32) განმარტეთ სუფრუცტუს-ის რომის სამართალში დამკვიდრებული ცნება:

უზუფრუქტი სხვისი ნივთით სარგებლობის ყველაზე გავრცელებული უფლება იყო. პირს, რომელსაც ასეთი უფლებამოსილება ჰქონდა უზუფრუქტუარი ეწოდებოდა; მას შეეძლო ნივთით სარგებლობაც (უტი) და მისი ნაყოფითაც (ფრუი), ოღონდ ნივთი არ უნდა დაეზიანებინა და არც მისი ნაყოფით სარგებლობის უფლება არ უნდა დაერღვია.

5. შუცცესიო აბ ინტესტატო-ს შემთხვევაში, პრეტორი -
ბონორუმ პოსსესიომემკვიდრეთა რამდენ რიგს ადგენდა?

7 რიგს.

1- გარდაცვლილის როგორც სუი შვილები (ლიბერი), ასევე ემანციპირებული ღვიძლი შვილები განეკუთვნებოდნენ, ასევე ისინი, ვინც, დაბადების შემდეგ, რომის მოქალაქეობა იმპერატორის გადაწყვეტილებით მოიპოვა.

2-მემკვიდრეთა მეორე რიგს ლეგიტიმი ეწოდებოდა; იუს ცივილეს მიხედვით, მათი უფლება აგნატების მემკვიდრეობის ტოლფასი იყო.

3- მესამე რიგის მემკვიდრეებს განეკუთვნებოდნენ ღვიძლი ნათესავები (ცოგნატი) მეშვიდე თაობის ნათესაობამდე.

4- მეოთხე რიგს განეკუთვნებოდნენ გააზატებულის პატრონის მეუღლე და მისი შვილები

5- მესამე რიგის მემკვიდრეობას მიეკუთვნებოდა გააზატებულების (ლიბერტი) მემკვიდრეობა ბონორუმ პოსესსიო, რომელსაც პატრონის პატრონი (თუ კი ასეთი პირი არსებობდა) იღებდა.

6- მემკვიდრეების მეექვსე რიგს ცოცხლად დარჩენილი მეუღლე განეკუთვნებოდა.

7- პრეტორული მემკვიდრეების მეშვიდე რიგს შეადგენდნენ პატრონის ნათესავები, რომლებსაც უფლება ჰქონდათ გააზატებულის ბეითალმან ქონებაზე.

6. რომის სამართალში კანონით მემკვიდრეობის საკითხი დადგებოდა მაშინ, როდესაც:

როდესაც პირი გარდაიცვლებოდა ისე, რომ მას ანდერძით ქონება არავისთვის დაუტოვებია ან თუ ანდერძი არის ბათილი.

7. განმარტეთ რომის სამართალში

არსებული თანასაკუთრების (ცომმუნო, ცონდომინიუმ) ცნება:

ერთსა და იმავე ნივთზე რამდენიმე პირის საკუთრების უფლება. ნივთის ერთობლივი მფლობელობა და სარგებლობა.

8. ნივთის მფლობელობა არის:

ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობა.

9. განმარტეთ ემანციპაციო-ს ცნება:

ემანციპაცია იყო წინასწარი შეთანხმების საფუძველზე, შვილების ან შვილიშვილების გათავისუფლება მამის ხელისუფლებიდან. ვაჟიშვილის შემხვევაში, ემანციპაცია სამჯერ გამოიყენებოდა, ქალიშვილის მიმართ მხოლოდ ერთხელ.

10. დაასახელეთ აიუს-ის მიერ აღნიშნული, იუსგენტიუმ-ით დადგენილი საკუთრების უფლების შექმნის გზები:

ოკუპაცია, დამზადება, გადამუშავება, განძი

11. ჩამოთვალეთ რომის სამართალში დამკვიდრებული ოს სახეები:

დოს პროფეცტიცია - ოჯახის უფროსისაგან მიღებული მზითევი

დოს ადვენტიცია - მესამე პირისაგან მიღებული მზითევი

დოს რეცეპტიცია, დოს ნონ რეცეპტიცია.

12. რას ნიშნავდა რეპუდიუმ-ი?

განქორწინებას ან ნიშნობის ჩაშლას ცალმხრივი ნებით.

13. დაასახელეთ რომის სამართალში მოქმედი მემკვიდრეობის (სუცეესსიო) სახეები:

განასხვავებდნენ 1. უნივერსალურ მემკვიდრეობას და 2. სინგულარულ მემკვიდრეობას, ასევე მემკვიდრეობის გადაცემის მიხედვით - კანონით მემკვიდრეობა და ანდერძით მემკვიდრეობა.

14. დაასახელეთ რომის სამართალში მოქმედი ქორწინების შეწყვეტის გზები:

ივორტიუმ - განქორწინება ორმხრივი ნებით, რეპუდიუმ - განქორწინება ცალმხრივი ნებით, ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალება, ერთ-ერთი მეუღლის მიერ თავისუფლების დაკარგვა.

15. დაასახელეთ რომის სამართალში მოქმედი საკუთრების უფლების შეზღუდვის წესები:

1. რელიგიური მოსაზრებით, 2. სამშენებლო ნორმების დაცვის აუცილებლობით, 3. საზოგადოებრივი გზების გაყვანის აუცილებლობით, 4. ზღვის ნაპირზე მდებარე მიწის ნაკვეთების მიმართ დადგენილი შეზღუდვა შეუფერხებლად გაეტარებინათ საკუთარ ტერიტორიაზე მეზღვაურები და მეთევზეები, 5. მიწის წიაღის სარგებლობის მოტივით, 6. საზოგადოებრივი აუცილებლობით განპირობებული ექსპროპრიაცია და ნებაყოფლობითი შეზღუდვა

16. ჩამოთვალეთ რომაული ქორწინების ფორმები:

სრულუფლებიანი და არასრულუფლებიანი, სრულუფლებიანი ქორწინება ორი სახის იყო: ქორწინება ქმრის ხელისუფლებით და ქმრის ხელისუფლების გარეშე.

17. დაასახელეთ რეს მანციპი-ს შექმნა-გასხვისების გზები:

მანციპირებული ნივთების საკუთრებაში გადასასვლელად საჭირო იყო სპეციალური საზეიმო რიტუალის ჩატარება, რადგან ასეთი ნივთების შემქმნი მხოლოდ რომის მოქალაქე შეიძლება ყოფილიყო. ასეთ ნივთებზე საკუთრების უფლება წარმოიშვებოდა მხოლოდ მანციპაციით ან ნივთის დათმობით მაგისტრატის წინაშე.

18. დაასახელეთ ძველი რომის სამართალში მოქმედი ქორწინების სახეები:

სრულუფლებიანი და არასრულუფლებიანი, სრულუფლებიანი ქორწინება ორი სახის იყო: ქორწინება ქმრის ხელისუფლებით და ქმრის ხელისუფლების გარეშე.

19. დაასახელეთ აიუს-ის მიერ აღნიშნული, იუს ცივილე-თი დადგენილი საკუთრების უფლების წარმოშობის გზები:

მანციპაციით, მაგისტრატის წინაშე დათმობით და ხანდაზმულობის ვადით.

20. ეგატუმ ეწოდებოდა:

ანდერძით მოანდერძეს სამკვიდროდან ცალკეული ნივთების მესამე პირებისათვის გადაცემაც შეეძლო. ასეთ განკარგულებას საანდერძო დანაკისრი (ლეგატუმ) ეწოდებოდა.

21. რას ნიშნავდა ცონტუბერნიუმ -ი?

მონა-მამაკაცისა და მონა-ქალის კავშირი, რომელიც ფაქტობრივ, თუმცა იურიდიულად აკრძალულ თანაცხოვრებად განიხილებოდა.

22. განმარტეთ რომის სამართალში არსებული საკუთვნებლის ცნება:

საკუთვნიებელი იყო ისეთი ნივთი, რომელიც ძირითად ნივთს არა მატერიალურად, არამედ ეკონომიკურად უკავშირდებოდა. საკუთვნიებელი დამოუკიდებლად არსებობდა, ოღონდ სამეურნეო (ეკონომიკური) შედეგი ორივეს (ძირითადი ნივთისა და საკუთვნიებლის) ერთად გამოყენებით მიიღებოდა.

23. ჩამოთვალეთ რომის სამართალში არსებული საკუთრების უფლების სახეები: კვირიტული, პერეგრინების, პროვინციული, პრეტორული და იუსტინიანეს სამართლით

24. იგესტა Iუსტინიანი-ში ლპიანუს ფიდეიკომისების შესახებ ამბობდა: ფაქტობრივად გათანაბრებულია ლეგატთან, მაგრამ მოქმედებს კეთილსინდისიერების პრინციპი.

25. რას ნიშნავდა ადოპტო შვილად აყვანა?

ადოპტო მაგისტრატების ნებართვით დაიშვებოდა და სხვის ხელისუფლებაში მყოფი პირის ერთი ოჯახიდან მეორეში გადასვლა გულისხმობდა.

26. რა შემთხვევა ჰქონდა ადგილი ცონცუბინატუს?

როდესაც ქალსა და მამაკაცს რაიმე კანონიერი დამაბრკოლებელი გარემოების გამო დაქორწინება არ შეეძლოთ. მაგალითად, ქორწინების უფლების (იუს ცონუბი) არქონა, სოციალური უთანასწორობა.

27. დაასახელეთ აიუს-ის მიერ აღნიშნული, იუს ნატურალე-თი დადგენილი საკუთრების უფლების შემქნის გზები:

ოკუპაცია, ნაყოფი და გადამუშავება

28. შუპერფიციეს რომის სამართალში განმარტებულია, როგორც:

შენობასთან ერთად, სხვისი მიწით სარგებლობის (სუპერფიციუმი) უფლება. ეს იყო განსაკუთრებული სამართლებრივი ურთიერთობა, რომლითაც იგულისხმებოდა სხვის მიწაზე აშენებული ნაგებობის ხანგრძლივად სარგებლობის უფლება;

29. ვინ იყო Iუს ცონუბი-ს სუბიექტი?

ამ უფლებით მხოლოდ რომაელი მოქალაქეები სარგებლობდნენ, ხოლო უცხოელები (პერეგრინი) ამგვარი უფლებით მხოლოდ იმ შემთხვევაში სარგებლობდნენ, თუ მათ მას საგანგებოდ მიანიჭებდნენ.

30. განმარტეთ რომის სამართალში არსებული პერეგრინების საკუთრების უფლების უფლება:

მათ საკუთრების უფლება მხოლოდ მოძრავი ნივთების ბრუნვის სფეროში ჰქონდათ. უცხოელებისათვის საკუთრების შექმნის უფლება მხოლოდ პერეგრინების პრეტორის ედიქტით დაიშვებოდა. უცხოელები მხოლოდ მფლობელობით ინტერდიქტებს სჯერდებოდნენ. დომინიუმ-ის (ნივთზე საკუთრების უფლება) მფლობელობა მათ არ შეეძლოთ.

31. განმარტეთ რომის სამართალში დამკვიდრებული საკუთრების უფლების შინაარსი:

ნივთის გამოყენებისა და განკარგვის შეუზღუდავი შესაძლებლობა. ტი ნივთიდან რაიმე სარგებლის მიღების უფლება, ფრუი ნაყოფის მიღების უფლება, ჰაბერე რეალური შედეგის მქონე ფლობა, პოსსიდერე ნივთის ფაქტობრივი ფლობის ვითარება, რომელსაც პრეტორი იცავდა.

32.(4) რას ნიშნავდა უსუფრუცტუს?

უსუფრუქტი სხვისი ნივთით სარგებლობის ყველაზე გავრცელებული უფლება იყო. [[პირს, რომელსაც ასეთი უფლებამოსილება ჰქონდა უსუფრუქტუარი ეწოდებოდა; მას შეეძლო ნივთით სარგებლობაც (უტი) და მისი ნაყოფითაც (ფრუი), ოღონდ ნივთი არ უნდა დაეზიანებინა და არც მისი ნაყოფით სარგებლობის უფლება არ უნდა დაერღვია.]]

33. განმარტეთ ცნება – რომაული ქორწინება პატრილოკალური იყო:

34. რომის სამართალში რა შემთხვევაში დგებოდა კანონით მემკვიდრეობის საკითხი?

როდესაც პირი გარდაიცვლებოდა ისე, რომ მას ანდერძით ქონება არავისთვის დაუტოვებია ან თუ ანდერძი არის ბათილი.

35. დაასახელეთ წილის ის სახეობა, რომელიც თითოეულ თანამესაკუთრეს გამოყოფოდა, თანასაკუთრების განაწილების დროს?

იდეალური წილი

36. რომელი იურისტის ლორენტინუს-ის აზრით, ეგატუმ არის:

ლეგატი არის მემკვიდრეობის შემცირება, რითაც მოანდერძეს სურს მესამე პირს გადასცეს იმ ქონების ნაწილი, რასაც მემკვიდრე მთლიანად მიიღებს

2. ქულიანი ტერმინების განმარტება:

1. (14) რეს მანციპი - ტერმინით რეს მანციპი აღინიშნებოდა ის ნივთები, რომლებიც მანციპაციის აქტს (მანციპიუმ) ექვემდებარებოდა, ეს იყო უძველესი რიტუალი, რომელიც ტარდებოდა ასეთ ნივთების საკუთრებაში გადასახველად.

მანციპირებადი ნივთების შემძენი მხოლოდ რომის მოქალაქე შეიძლება ყოფილიყო. ასეთ ნივთებს განეკუთვნებოდა იტალიის მიწაზე არსებული მამულები, სახლები, ასევე სასოფლო მამულებზე ფეხით ან სატრანსპორტო საშუალებით გავლის, პირუტყვის გადარეკის, წყლის მიღების გაყვანის უფლებები; მონები და ის ოთხფეხა ცხოველი, რომელიც მოთვინიერებულია და მიჩვეული უნაგირის დადგმას ან უღელში შებმას.

2. რეს ეხტრა ცომმერციუმ - ბრუნვიდან ამოღებული ნივთები, ასეთ ნივთებს მიეკუთვნებოდა 1. ჰაერი, გამდინარე წყალი, ზღვა და მთელი სიმდიდრე; 2. საჯარო ნივთები; ამ ნივთების ერთ-ერთი და ძირითადი მეპატრონე იყო რომაელი ხალხი; 3. საერთო საზოგადოებრივი გამოყენების ნივთები (გზები, მდინარეები); 4. საკულტო ნივთები (საცრუმ). გვ. 163

3. ეს ტესტამენტო - ანდერძით მემკვიდრეობა, ანდერძის არსი მამკვიდრებლის (დე ცუიუს) მონაცვლის გარკვევა იყო. მამკვიდრებლის გარდაცვალების შემთხვევაში,

მისი ქონება გადაეცემოდა იმ პირს, ვისაც მამკვიდრებელი ანდერძში დაასახელებდა მემკვიდრედ. გვ. 156

4. ლეგატუმ - საანდერძო დანაკისრი, ანდერძით მონდერძეს სამკვიდროდან ცალკეული ნივთების მესამე პირებისათვის გადაცემაც შეეძლო. ასეთ განკარგულებას საანდერძო დანაკისრი (ლეგატუმ) ეწოდებოდა. თუ საანდერძო დანაკისრი (ლეგატუმ) მემკვიდრის დასჯას ისახავდა მიზნად, მაშინ ის ბათილდებოდა. ფლორენტიუსის აზრით, „ლეგატი არის მემკვიდრეობის შემცირება, რითაც მონდერძეს სურს მესამე პირს გადასცეს იმ ქონების ნაწილი, რასაც მემკვიდრე მთლიანად მიიღებს. გვ. 157-158

5. დომინიუმ ეს იურე უირიტიუმ - ცივილური, კვირიტული საკუთრების უძველეს სახეს დომინიუმ ეს იურე უირიტიუმეწოდებოდა. კვირიტული სამართლის მიხედვით, საკუთრების უფლება (დომინიუმ ეს იურე უირიტიუმ) ჰქონდათ სრულუფლებიან რომაელ მოქალაქეებსა და რეს ცომმერციი-ის მქონე პირებს. ასევე, საჭირო იყო, რომ სამოქალაქო ბრუნვაში მონაწილეობის პირობა ჰქონოდა ნივთსაც. ასეთი ნივთები, პირველყოფლისა, იყო რეს მანციპი, კვირიტული საკუთრების შექმნის უძველესი წესი იყო მანციპაცია - გვ. 177

6. უპტიაე - ქორწინება, რომის სამართალში ქორწინების ორი ოფიციალური განსაზღვრება იყო. კერძოდ, 1. ქორწინება არის მამაკაცისა და ქალის კავშირი, მთელი ცხოვრების ერთიანობა, ღვთიური და ადამიანური სამართლის ერთობა და 2. ქორწინება (ნუპტიაე) ანუ ცოლქმრობა (მატრიმონიუმ) არის მამაკაცის და ქალის კავშირი, რომლის არსი ერთობლივ ცხოვრებაში მდგომარეობს. გვ. 125-126

7. იუს ცონუბიი - კანონიერ ქორწინებაში შესვლის უფლება; დასაქორწინებელ პირებს რომაული სამართლით აღიარებული ქორწინების უფლება ანუ იუს ცონუბიი უნდა ჰქონოდათ; ამ უფლებით მხოლოდ რომაელი მოქალაქეები სარგებლობდნენ, ხოლო უცხოელები (პერეგრინი) ამგვარი უფლებით მხოლოდ იმ შემთხვევაში სარგებლობდნენ, თუ მათ მას საგანგებოდ მიანიჭებდნენ. გვ. 126

8. რეს იმპობილეს - უძრავი ნივთები; უძრავ ნივთებს განეკუთვნებოდა არა მარტო მიწის ნაკვეთი და მიწის წიაღი, არამედ მიწის ზედაპირზე სხვისი ან მესაკუთრის

შრომით შექმნილი სიკეთე, რომელიც მიწის ზედაპირის ხელოვნურ ან ბუნებრივ ნაწილად ითვლებოდა. გვ. 167

9. სუცცესიო ლეგიტიმა - მონაცველობა კანონის ძალით, კანონიერი მონაცველობა; ანდერძის გარეშე მემკვიდრეობა სამემკვიდრეო მონაცველობის უბეველესი ფორმა იყო, იგი რეგულირდებოდა XII დაფის კანონით, ამიტომაც მას კანონიერ მონაცველობას უწოდებდნენ. გვ. 153 ბოლოდან მე-2 აბზაცი

10. დივორტიუმ - განქორწინება ორმხრივი ნებით. რომის სამართლის თანახმად, ქორწინების შეწყვეტა დაიშვებოდა მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმებით და მას დივორტიუმ ეწოდებოდა. გვ. 138

11. რეს სუა ინ ბონის - ბონიტარული ანუ პრეტორული საკუთრება. საკუთრების აღნიშნული კატეგორია წარმოიშობოდა იმ შემთხვევაში, როცა პრეტორი ცივილური მესაკუთრის სარჩელისაგან საკუთარი სარჩელით იცავდა იმ პირს, რომელმაც მანციპირებადი ნივთი შეიძინა და აღნიშნული ნივთის გადაცემა მანციპაციო ან იურე ცესიო-ს ფორმების დაუცველად მოხდა. გვ. 178

12. ინ სინგულას რეს - სინგულარული მემკვიდრეობა, როცა მემკვიდრეობის სუბიექტი იძენდა მხოლოდ იმ უფლებების ნაწილს, რომელიც მანამდე მის წინამორბედს ეკუთვნოდა. გვ. 151

13. ადროგაციო - თავისუფალი პირის შვილად აყვანა. შვილების ძველი ფორმა იყო ადროგაციო, რომლის დროსაც ოჯახის მამა სხვა ოჯახის მამის ხელისუფლებაში გადადიოდა და მისი უფლებამოსილებაც სრულად ხვდებოდა მშვილებლის ხელში. გვ. 136

14. (1) რეს მანციპი - ტერმინით რეს მანციპი აღინიშნებოდა ის ნივთები, რომლებიც მანციპაციის აქტს (მანციპიუმ) ექვემდებარებოდა, ეს იყო უბეველესი რიტუალი, რომელიც ტარდებოდა ასეთ ნივთების საკუთრებაში გადასასვლელად. მანციპირებადი ნივთების შემძენი მხოლოდ რომის მოქალაქე შეიძლება ყოფილიყო. ასეთ ნივთებს განეკუთვნებოდა იტალიის მიწაზე არსებული მამულები, სახლები, ასევე სასოფლო მამულებზე ფეხით ან სატრანსპორტო საშუალებით გავლის,

პირუტყვის გადარეკის, წყლის მიღების გაყვანის უფლებები; მონები და ის ოთხფეხა ცხოველი, რომელიც მოთვინიერებულია და მიჩვეული უნაგირის დადგმას ან უღელში შებმას.

15. ბონორუმ პოსესსიო - პრეტორული ედიქტით განსაზღვრული სამკვიდრო. უნივერსალური ურთიერთობა პრეტორული სამართლის საფუძველზე ხორციელდებოდა ანდერძის გარეშე. პრეტორმა სამკვიდრო ქონების მფლობელობაში შეიყვანა ის პირებიც, ვისაც იუს ცივილე-ს მიხედვით, სამკვიდრო უფლებები არ გააჩნდა. პრეტორის დასმული შეკითხვის პასუხად, მოსარჩელენი პრეტორული მემკვიდრეობას უანდერძოდ (ქუორუმ ბონორუმ) იღებდნენ ინტერდიქტით, რომლითაც სხვა, მესამე პირებისაგან მემკვიდრეობის გამოთხოვა შეეძლოთ.

16. ცოემპტიო - საპატარძლოს სიმბოლური ყიდვა. ძველი რომაული ტრადიციის თანახმად, ქორწინება რამდენიმე სახის რიტუალის დაცვით ტარდებოდა. რესპუბლიკის პერიოდისათვის ნიშანდობლივი იყო საპატარძლოს სიმბოლური ყიდვა (ცოემპტიო), რასაც წინ უსწრებდა ან მოსდევდა ქორწინებაზე თანხმობა.

17. ინ იურე ცესსიო - ნივთის დათმობა მაგისტრატის წინაშე. მანციპირებადი ნივთების (რეს მანციპი) საკუთრებაში გადასასვლელად აუცილებელი იყო ან მანციპაციის რიტუალის ჩატარება ან მისი დათმობა მაგისტრატის წინაშე (ინ იურე ცესსიო).

18. ცცუპატიო - იყო ნივთებზე საკუთრების უფლების შეძენის ყველაზე ძველი და უნივერსალური საშუალება, რომელსაც რომაელი იურისტები იუს გენტიუმ-ის ინსტიტუტად მიიჩნევდნენ. ოცცუპატიო მხოლოდ იმ შემთხვევაში იყო შესაძლებელი, თუ ნივთი არავისი კუთვნილება არ იყო. ოცცუპატიო შემდეგი საშუალებებით ხორციელდებოდა: ა) გარეულ მხეცებზე, ფრინველებზე ნადირობა და თევზაობა, ბ) მოწინააღმდეგისათვის წართმეული სამხედრო ნადავლი; გ) ზღვაში ამოხიდილი კუნძული და ზღვის მიერ ნაპირზე გამორიყული ნივთები; დ) უწინდელი მესაკუთრის მიერ გადაგდებული ნივთები – ბეითალმანი ქონება.

19. იურეინ რე ალიენა -სანივთო უფლებები სხვის ნივთზე. უფლებები, რომელთა ობიექტი სხვისი ნივთები იყო. ასეთი იყო მაგ: სერვიტუტი, სუპერფიციუმი, ემფითევეზისი, გირავნობა.

20. იუსტუმ მატრიმონიუმ - კანონიერი ქორწინება, რომლის დროსაც, იუს ცივილე-თი ორივე მხარეს კანონიერი ქორწინების (იუს ცონნუბიი) უფლება მოეთხოვებოდა. კანონიერი ქორწინების შედეგად შობილი ბავშვები მამის ხელისუფლებას ექვემდებარებოდნენ და იურიდიულად სხვის ხელისუფლებაში მყოფ პირებად მიიჩნეოდნენ;

21. მკვიტეუსის - ემფითევეზისი არის სხვისი მიწის ნაკვეთით (გამონაკლის შემთხვევაში ნაგებობით) სარგებლობის და ამ ნაკვეთიდან ნაყოფის მიღების სრული სანივთო, სამემკვიდრეო და გასხვისებადი უფლება. სხვისი მიწის დამუშავების უფლება.

22. ცონფარრეატიო - ქორწინების საზეიმო რიტუალი. ძველი რომაული ტრადიციის თანახმად, ქორწინება რამდენიმე სახის რიტუალის დაცვით ტარდებოდა. უძველესი პერიოდის რომში არსებობდა საზეიმო რელიგიური რიტუალი – ცონფარრეატიო, რომელსაც ათი ქურუმი აღასრულებდა და მხოლოდ პატრიციებისათვის იყო ნებადართული. რიტუალის დროს საპატარძლო და საქმრო წმინდა პურს ტეხდნენ და ქურუმების მითითებებს ასრულებდნენ.

23. რეს დივინი იურის ეტ რეს ჰუმანი იური - ნივთები ძირითადად ორ კატეგორიად იყოფოდა: ღვთაებრივი სამართლის ნივთებად (რეს დივინი იურის) და ადამიანთა სამართლის ნივთებად (რეს ჰუმანი იურის). ამა თუ იმ ნივთის ღვთის კუთვნილებად აღიარებით, აღნიშნული ნივთი თავისუფალი ნების ქმედების სფეროს აღარ განეკუთვნებოდა და სამოქალაქო ბრუნვიდან ამოიღებოდა. ხოლო რეს ჰუმანის იური-ს განკარგვა კერძო პირებს თავისუფლად შეეძლო.

24. სუფრუცტუს - უზუფრუქტი სხვისი ნივთით სარგებლობის ყველაზე გავრცელებული უფლება იყო. პირს, რომელსაც ასეთი უფლებამოსილება ჰქონდა უზუფრუქტუარი ეწოდებოდა; მას შეეძლო ნივთით სარგებლობაც (უტი) და მისი ნაყოფითაც (ფრუი), ოღონდ ნივთი არ უნდა დაეზიანებინა და არც მისი ნაყოფით სარგებლობის უფლება არ უნდა დაერღვია.

25. უსუს - სხვისი ნივთით შეზღუდული მოცულობით სარგებლობის უფლების ფორმას უსუს ეწოდებოდა. ასეთ მოსარგებლეს ნაყოფიდან იმდენი ეძლეოდა, რამდენიც მას ესაჭიროებოდა საკუთარი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. მოსარგებლეს არც თავისი უფლების სხვისთვის გადაცემა შეეძლო და არც ამ უფლების სხვისთვის გაყოფა. მოსარგებლეს უფლება ჰქონდა სარგებლობის უფლება თავისი ახლობლებისათვის მიეცა. მოსარგებლის მოვალეობები არ იყოფოდა.

26. ცომმუნო (ცონდომინიუმ) - თანასაკუთრება. საკუთრების უფლების განსაკუთრებულობა რომელიც იურისტებს აიძულებდა ერთსა და იმავე ნივთზე რამდენიმე პირის საკუთრების უფლება დაეშვათ. მათ აღიარეს თანამესაკუთრეთა თანამფლობელობის უფლება ანუ ნივთის ერთობლივი მფლობელობა და ნივთით სარგებლობა.

27. გენს ეტ სპეციეს - ენუს - გვარობითი ნივთები, სპეციეს - ინდივიდუალურად განსაზღვრული ნივთები. სპეციეს – თავისთავად ღირებული ნივთები (რეს მანციპი და საავტორო ნაკეთობები) და გენერა – ის ნივთები, რომელთა ღირებულება, მათი გვარისა და ოდენობის მიხედვით განისაზღვრებოდა (ფული, მასობრივი წარმოების ნივთები, ნედლეული).

5 ქულიანი თემები: ესსეები

1. ნივთების კლასიფიკაცია რომის სამართლის მიხედვით - ნივთები ძირითადად ორ კატეგორიად იყოფოდა: ღვთაებრივი სამართლის ნივთებად (რეს დივინი იურის) და ადამიანთა სამართლის ნივთებად (რეს ჰუმანი იურის). ამა თუ იმ ნივთის ღვთის

კუთვნილებად აღიარებით, აღნიშნული ნივთი თავისუფალი ნების ქმედების სფეროს აღარ განეკუთვნებოდა და სამოქალაქო ბრუნვიდან ამოიღებოდა.

რომაელები განასხვავებდნენ წმინდა ნივთებს (რეს საცრაე) და სათაყვანებელ ნივთებს (რეს რელიგიოსაე). საჯარო გადაწყვეტილების საფუძველზე, ნივთების პირველი კატეგორია ღვთაების კუთვნილად მიიჩნეოდა, ხოლო მეორე კატეგორიას განეკუთვნებოდა ისეთი ნივთები, რომლებიც, ადამიანის საქმიანობით, სათაყვანებელ ადგილებად (რელიგიოსუს ლოცუს) მიიჩნეოდა, ანუ ეს იყო წინაპართა საფლავები. ნივთის წმინდა (საცრა) ნივთად აღიარებისათვის მხოლოდ კერძო ინიციატივა არ კმაროდა, ხოლო ნივთის სათაყვანებლად (რელიგიოსაე) აღიარება კი მხოლოდ კვირიტულ მესაკუთრეს (დომინუს) შეეძლო. ღვთაებრივი სამართლის ნივთების (რეს დივინი იურის) მხოლოდ საკრალური სამართლით (იუს საცრუმ) რეგულირებას ექვემდებარებოდა, სამოქალაქო სამართლის ნორმები მასზე არ ვრცელდებოდა.

ნივთების ამ კატეგორიათა პარალელურად არსებობდა რეს პრივატა, ანუ ის ნივთები, რომელთაც საზოგადოების წევრები კერძო პირთა სახით ფლობდნენ.

ბრუნვიდან ამოღებული ნივთები (რეს ესტრა ცომმერციუმ) 1. ჰაერი, გამდინარე წყალი, ზღვა და მთელი სიმდიდრე; 2. საჯარო ნივთები; ამ ნივთების ერთ-ერთი და ძირითადი მეპატრონე იყო რომაელი ხალხი; 3. საერთო საზოგადოებრივი გამოყენების ნივთები (გზები, მდინარეები); 4. საკულტო ნივთები (საცრუმ).

უძველესი რომაული სამართლით, ქონება გამიჯნული იყო ორ სახედ – ფამილია და პეცუნია. ამილია-თი ოჯახის უფროსის (პატერფამილიას) ხელისუფლებას დაქვემდებარებული ქონებრივი და არაქონებრივი სიკეთე მოიაზრებოდა. ეცუნია (პეცუს – პირუტყვი) განეკუთვნებოდა ნივთთა ის კატეგორია, რომელიც სამართლებრივი აქტების ობიექტი იყო.

მანციპირებადი და არამანციპირებადი ნივთები (რეს მანციპი ეტ რეს ნეც მანციპი). ტერმინით რეს მანციპიალინიშნებოდა ის ნივთები, რომლებიც მანციპაციის აქტს (მანციპიუმ) ექვემდებარებოდა. ასეთი ნივთების შემქმნი მხოლოდ რომის მოქალაქე (ცივეს) შეიძლება ყოფილიყო. რაც შეეხება არამანციპირებადი ნივთებს (რეს ნეც მანციპი), მათი გასხვისება, მათზე საკუთრების უფლების შექმნის მიზნით, მარტივი მფლობელობის გადაცემით (ტრადიციო) ხდებოდა.

სპეციეს – თავისთავად ღირებული ნივთები (რეს მანციპი და საავტორო ნაკეთობები) და გენერა – ის ნივთები, რომელთა ღირებულება, მათი გვარისა და ოდენობის მიხედვით განისაზღვრებოდა (ფული, მასობრივი წარმოების ნივთები, ნედლეული).

მოძრავი და უძრავი ნივთები (რეს მობილეს ეტ რეს იმმობილეს), უძრავ ნივთებს განეკუთვნებოდა არა მარტო მიწის ნაკვეთი (პრაედია, ფუნდი) და მიწის წიაღი,

არამედ მიწის ზედაპირზე სხვისი ან მესაკუთრის შრომით შექმნილი სიკეთე, რომელიც მიწის ზედაპირის ხელოვნურ ან ბუნებრივ ნაწილად ითვლებოდა. მოძრავი ნივთები (რეს მობილეს ან პერ რე მოვენტის) ავეჯი, საყოფაცხოვრებო საგნები, მონები, ცხოველები იყო.

განასხვავებდნენ გაყოფად და გაუყოფად ნივთებს. გაყოფადი იყო ისეთი ნივთები, რომელთა გაყოფის შედეგად მათი გვარი (გენს) და ფასეულობა არ იცვლებოდა. მხოლოდ სამართლებრივი გაყოფის შესაძლებლობისას დაიშვებოდა ნივთის ნატურალური გაყოფა ყოფილ თანამესაკუთრეთა შორის. მეორე შემთხვევაში ნივთი ერთ-ერთ მათგანის საკუთრებაში რჩებოდა, ხოლო დანარჩენი პირები ფულად კომპენსაციას იღებდნენ.

გამოყენებადი იყო ისეთი ნივთი, რომელიც, მისი დანიშნულებიდან გამომდინარე, პირველივე მატერიალური გამოყენების შემდეგ ნადგურდებოდა. გამოყენებადი იყო ისეთი ნივთი, რომელიც გამოყენების შედეგად არ ნადგურდება.

მარტივი იყო ისეთი ნივთი, რომელიც მატერიალურად ერთ მთლიანობას ქმნიდა. რთული იყო ისეთი ნივთი, რომელიც შედგება ერთმანეთთან მატერიალურად დაკავშირებული სხვადასხვა ელემენტისაგან, რომელთაც ერთი მთლიანი ნივთის სახელი ჰქონდათ.

დამატებით ნივთად (რეს აცცესსორიუმ) ითვლებოდა ისეთი ნივთი, რომელიც ძირითად ნივთზე გარკვეული წესით დამოკიდებული და მისგან იურიდიულად დამოუკიდებელი იყო. დამატებითი ნივთის ყველაზე გავრცელებული სახე იყო ნაყოფი, ნივთის ნაწილი და საკუთვნივთი. ნივთის ნაწილი დამოუკიდებელი გარიგების საგანი მხოლოდ იმ შემთხვევაში ხდებოდა, თუ მისი მთლიანი ნივთისაგან განცალკევება შეიძლებოდა.

2. რომაული ქორწინება, მისი სახეები და ნამდვილობის პირობები - ოჯახის შესაქმნელად დადგენილი იყო გარკვეული წინაპირობა. კერძოდ: 1. ქორწინების უფლება. დასაქორწინებელ პირებს რომაული სამართლით აღიარებული ქორწინების უფლება ანუ იუს ცონუბი უნდა ჰქონოდათ; ამ უფლებით მხოლოდ რომაელი მოქალაქეები სარგებლობდნენ, ხოლო უცხოელები (პერეგრინი) ამგვარი უფლებით მხოლოდ იმ შემთხვევაში სარგებლობდნენ, თუ მათ მას საგანგებოდ მიანიჭებდნენ; 2. ნათესაური (როგორც აგნატური, ისე კოგნატური) კავშირის არქონა. ქორწინება ეკრძალებოდათ: ა. ერთი ოჯახის უფროსის (პატერფამილიას) ხელისუფლებაში შემავალ პირებს და ბ. მეურვესა და მეურვეობაში მყოფ პირებს; 3. მექორწინეთა ასაკი. რომში ქორწინებები ძალიან ადრეულ ასაკში ხდებოდა. ჩვეულებრივ, ქალიშვილებისათვის საქორწინო ასაკად 12 წელი, ხოლო ვაჟებისათვის 14 წელი იყო დადგენილი.

რომაელები ქორწინების ორ სახეს – სრულუფლებიან და არასრულუფლებიან – ქორწინებას განასხვავებდნენ. სრულუფლებიანი ქორწინება მხოლოდ რომაელ მოქალაქეთათვის იყო ნებადართული; აღნიშნული ტიპის ქორწინება ორი სახისა იყო: 1. თუ ცოლი ქმრის ხელისუფლებაში გადადიოდა, 2. თუ იგი მამის ხელისუფლებაში რჩებოდა.

ძველი რომაული ტრადიციის თანახმად, ქორწინება რამდენიმე სახის რიტუალის დაცვით ტარდებოდა.

რომში არსებობდა ქორწინების განსაკუთრებული სახე კონკუბინატი (კონცუბინატუს), ანუ ბუნებითი ქორწინება, რომლის შედეგადაც შობილ პირებს ბასტარდები ანუ ბუნების შვილები ეწოდებოდათ. ეს იყო არა შემთხვევითი კავშირი, არამედ ქალისა და მამაკაცის ხანგრძლივი თანაცხოვრება, რომელიც არ პასუხობდა ქორწინების კანონიერ მოთხოვნებს ანუ როდესაც მათ რაიმე კანონიერი დამაბრკოლებელი გარემოების გამო დაქორწინება არ შეეძლოთ. მაგალითად, ქორწინების უფლების (იუს კონუბიი) არქონა, სოციალური უთანასწორობა (მაგალითად, ქორწინება სენატორსა და გააზატებულს შორის, თავისუფალ რომაელ მოქალაქეს „უღირსი საქციელის“ ქალზე დაქორწინება ეკრძალებოდა) და სხვა.

3. ჩონდომინიუმ (კომმუნო) - თანასაკუთრება. საკუთრების უფლების განსაკუთრებულობა, რომაელ იურისტებს აიძულებდა ერთსა და იმავე ნივთზე რამდენიმე პირის საკუთრების უფლება დაეშვათ. მათ აღიარეს თანამესაკუთრეთა თანამფლობელობის უფლება ანუ ნივთის ერთობლივი მფლობელობა და ნივთით სარგებლობა. ნაყოფიც მათ მიერ იდეალური წილებით შეიძინებოდა.

თანასაკუთრების (კომმუნო) ვითარება ნებაყოფლობით ან შემთხვევით წარმოიშობოდა. თანასაკუთრების ნებაყოფლობითი წარმოიშობა ამხანაგობის ხელშეკრულების მეშვეობით ან რამდენიმე პირის ნებაყოფლობითი მოქმედებით ხდებოდა, კერძოდ, ეს უკანასკნელნი, თანასაკუთრებაში პროპორციული წილების შეტანით, აერთიანებდნენ საკუთარ ქონებას.

ქონების შემთხვევითი გაერთიანება (კომმუნო ინციდენს) რამდენიმე პირის მიერ ერთი და იგივე ნივთის შექენის შედეგად ხდებოდა (მემკვიდრეობა ან ლეგატი, ან იმ რამდენიმე ნივთის ფიზიკური შერწყმის შედეგად, რომელთა განცალკევებაც შეუძლებელი იყო.

თანასაკუთრებიდან თითოეულ მესაკუთრეს საკუთარი წილის გასხვისება და დატვირთვა შეეძლო.

თანასაკუთრების გაყოფისას, თანამესაკუთრეთა წილები მოსამართლეს საკუთარი შეხედულებისამებრ შეეძლო გამოეყო, მაგრამ გაყოფადი ნივთი სამართლიან ფასად უნდა შეეფასებინა.

4. შუცცესსიო აბ ინტესტატო-ს ნამდვილობის პირობები და მემკვიდრეთა (ჰერეს) რიგის

შეცვლა 543 წლის 118 ოველლავ Iუსტინიანი-სმიხედვით.

სამემკვიდრეო მონაცვლეობის უძველესი ფორმა, მემკვიდრეობა ანდერძის გარეშე (აბ ინტესტატო) იყო, რომელიც XII დაფის კანონებით რეგულირდებოდა, რის გამოც კანონიერი მონაცვლეობა (სუცცესსიო ლეგიტიმა) ეწოდებოდა.

კანონით მემკვიდრეობის საკითხი დგებოდა მაშინ როდესაც პირი გარდაიცვლებოდა ისე, რომ მას ანდერძით ქონება არავისთვის დაუტოვებია ან თუ ანდერძი არის ბათილი.

543 წელს 118 ნოველით, კანონთ მემკვიდრეთა (აბ ინტესტატო) ოთხი რიგი დადგინდა: მემკვიდრეთა პირველ რიგს შვილები და მათი დაღმავალი ხაზის ნათესავები (ნათესაობის რიგითობის მიუხედავად) განეკუთვნებოდნენ; მეორე რიგში აღმავალი ხაზის ნათესავები (მშობლები), ღვიძლი და-ძმა (მათი შვილები) მოიაზრებოდნენ. თავის მხრივ, აღმავალი ხაზით მემკვიდრეობა მამისა და დედის მხრიდან ნათესაობის მიხედვით იყოფოდა; მემკვიდრეთა მესამე რიგით მოიაზრებოდა ნახევარი და-ძმა და მათი შვილები, რომელთაც, მათი მშობლების ცოცხლად არყოფნის შემთხვევაში, მემკვიდრეობად იწვევდნენ; კანონით მემკვიდრეთა მეოთხე რიგს სხვა სისხლისმიერი ნათესავები განეკუთვნებოდნენ.

5. შუცცესსიო ტესტამენტარია-ს ნამდვილობის პირობები და დადგენის წესები.

ანდერძი იყო პირის ნების სამართლებრივად დადგენილი და საზეიმო ფორმით შედგენილი გადაწყვეტილება, რომელსაც სავალდებულო ძალა მონდერძის გარდაცვალების შემდეგ ენიჭებოდა.

არქაულ პერიოდში, მამასახლისის სურვილი ოჯახის უფროსობა საკუთარი ვაჟიშვილისთვის დაეტოვებინა სახალხოდ გაცხადებას საჭიროებდა, რაც კურიის წმინდა კრებაზე ფორმალურ დადასტურებასა და დამოწმებას ითხოვდა.

კლასიკურ ეპოქაში ანდერძის მესამე სახის – ანდერძი ლიბრალური რიტუალის დასადებად საჭირო იყო ხუთი მოწმე და მესასწორე. აღნიშნული რიტუალის განსახორციელებლად მოანდერძის ის ხელქვეითები (პოტესტას) ან მისი მეგობრები, რომლებიც ოჯახს (ფამილია) იღებდნენ, მოწმეებად არ დაიშვებოდნენ, რადგან ეს აქტი უშუალოდ მონაწილე პირთა ინტერესებს ეხებოდა. ანდერძი იურიდიულ ძალას იძენდა, მაგრამ, ტექსტის გაცხადება არ დაიშვებოდა. ანდერძის ტექსტიანი ფირფიტები ერთად იკვრებოდა და მათ მოწმეთა ბეჭდებს არტყამდნენ. სულ იყო შვიდი ბეჭედი: ხუთი მოწმეების, ერთი ოჯახის მიმღების და ერთიც მაგისტრატის.

ანდერძით მოანდერძეს სამკვიდროდან ცალკეული ნივთების მესამე პირებისათვის გადაცემაც შეეძლო. ასეთ განკარგულებას საანდერძო დანაკისრი (ლეგატუმ) ეწოდებოდა. თუ საანდერძო დანაკისრი (ლეგატუმ) მემკვიდრის დასჯა – (ლეგატუმ პონენაე ნომინე (ცაუსა) ისახავდა, მაშინ ის ბათილდებოდა.

6. ოსსესსიო-ს ცნება, სახეები და მისი დაცვის საშუალებები.

მფლობელობა. ნივთზე ფაქტობრივი ბატონობა მფლობელობად (პოსსესსიო) იწოდებოდა.

რომაელები განასხვავებდნენ მფლობელობის ორ სახეობას: მართლზომიერს და არამართლზომიერს. არამართლზომიერი მფლობელობა შეიძინებოდა ძალის მეშვეობით, ფარულად და ფაქტობრივად. მართლზომიერი მფლობელობა განსხვავდებოდა კეთილსინდისიერი მფლობელობისაგან, როდესაც მფლობელი თავს ნივთის მესაკუთრედ მიიჩნევდა, თუმცა, რეალურად, არ უარყოფდა, რომ ნივთის მესაკუთრე არ იყო; მისთვის საფუძველი იყო ის, რომ ნივთის მფლობელობით იგი ზიანს არავის აყენებდა.

რომაელები განასხვავებენ სატიტულო და უტიტულო მფლობელობა, რომელსაც ეწოდებოდა ბუნებრივი მფლობელობა ან პყრობა.

ნივთის ფაქტობრივ ფლობად მფლობელობა (პყრობა) მხოლოდ მაშინ მიიჩნეოდა, თუ წარმოიშობოდა იმ იურიდიული ფაქტის საფუძველზე, რომელიც საკმარისად მიიჩნეოდა მფლობელობის შესაძენად.

რომაელები განასხვავებდნენ საკუთარი სახელით ფლობას და სხვისი სახელით ფლობას.

მფლობელობის დაცვა არა სასამართლო განხილვის ფორმით, არამედ პრეტორის ბრძანებით ხორციელდებოდა. მფლობელობის, როგორც სანივთო უფლების, დაცვის შესახებ ადმინისტრაციული და საპოლიციო საშუალებების ერთობლიობაც მოწმობდა.

7. საკუთრების უფლების სახეები

ა) კვირიტული საკუთრება - კვირიტული სამართლის მიხედვით, საკუთრების უფლება ჰქონდათ სრულუფლებიან რომაელ მოქალაქეებსა და რეს ცომმერციი-ის მქონე პირებს. რომაული სამართლის თანახმად, საჭირო იყო, რომ სამოქალაქო ბრუნვაში მონაწილეობის პირობა ჰქონოდა ნივთსაც. კვირიტული საკუთრება პირველ რიგში იყო მანციპირებადი ნივთები.

ბ) პერეგრინების საკუთრება - რომაული სამართლით, მათ საკუთრების უფლება მხოლოდ მოძრავი ნივთების ბრუნვის სფეროში ჰქონდათ. უცხოელებისათვის საკუთრების შექმნის უფლება მხოლოდ პერეგრინების პრეტორის ედიქტით დაიშვებოდა. ომინიუმ-ის მფლობელობა მათ არ შეეძლოთ.

გ) პროვინციული საკუთრება - პროვინციული მიწაზე რომაელი ხალხის საკუთრება დაპყრობის უფლებას ეფუძნებოდა. პროვინციაში მდებარე მიწის ნაკვეთი რომაელი ხალხის ან კეისრის საკუთრება (დომინიუმ) იყო.

დ) პრეტორული საკუთრება - საკუთრების აღნიშნული კატეგორია წარმოიშობოდა იმ შემთხვევაში, როცა პრეტორი, ცივილური მესაკუთრის სარჩელისაგან, საკუთარი სარჩელით იცავდა იმ პირს, რომელმაც მანციპირებადი ნივთი შეიძინა. თუმცა, აღნიშნული ნივთის გადაცემა მანციპატიო ან იურე ცესსიო-ს ფორმების დაუცველად მოხდა.

ე) საკუთრება იუსტინიანეს სამართლით - მიწის ნაკვეთების კვირიტულ და პროვინციულ საკუთრებად დაყოფის გაუქმების შემდეგ, ყოველგვარი გარიგების მიმართ, მიწის ერთიანი საჯარო რეგისტრაცია შემოიღეს და იუსტინიანეს კანონმდებლობით, მხოლოდ კვირიტული საკუთრების უფლება აღადგინეს.

8. ოს-ის სახეები და მათი დადგენის წესები.

დოს პროფეცტიცია (ოჯახის უფროსისაგან მიღებული მზითვევი); დოს ადვენტიცია (მესამე პირისაგან მიღებული მზითვევი);

მზითვევის ბედი ქორწინების შეწყვეტის შემთხვევაში არსებითად მზითვევის დაბრუნება-არდაბრუნების პირობის დათქმაზე იყო დამოკიდებული. ასეთი დათქმის არსებობის შემთხვევაში, მზითვევს დოს რეცეპტიცია ეწოდებოდა და ქორწინების შეწყვეტისთანავე ქმარს მზითვევის დაბრუნება (აუცილებელი ხარჯების

გამოკლებით) ევალებოდა. აღნიშნული დათქმის არარსებობის შემთხვევაში კი მზითვეს დოს ნონ რეცეპტიცია ეწოდებოდა, რის გამოც ქმარს მზითვეს დაბრუნება არ ევალებოდა; მაგრამ თუ ქორწინების შეწყვეტა გამოწვეული იყო ცოლის გარდაცვალებით, მაშინ მზითვეი – დოს ადვენტიცია – ქმარს რჩებოდა, ხოლო მზითვეი – დოს პროფეციცია – (თუ მისი დამდგენი ცოცხალი ადარ იყო) ქმარს რჩებოდა, ხოლო თუ მზითვეის დამდგენი ცოცხალი იყო, მაშინ თითოეულ შვილზე ქმარს მზითვეის 1/5 წილის გამოქვითვა შეეძლო. თუ ქორწინება ქმრის გარდაცვალებით წყდებოდა, მაშინ მზითვეი მხოლოდ ცოლს, ან ცოლსა და მამამისს ორივეს ერთად უბრუნდებოდა.

თუ პატარძალი სხვის ხელისუფლებაში მყოფი (ალიენა იურის) იყო, მაშინ, ჩვეულების თანახმად, მას მზითვეს ოჯახის უფროსი (პატერფამილიას) აძლევდა.

მზითვეის დადგენა შეიძლებოდა სხვადასხვა სახის გარიგებით: გადაცემით, დაპირებით ან საანდერძო დანაკისრით:

1. მზითვის გადაცემა გულისხმობდა წინასწარი დაპირების გარეშე სამზითვო ქონების ქმრისათვის დაუყოვნებლივ გადაცემას; 2. მოგვიანებით, კლასიკურ პერიოდში სამზითვო დაპირება მზითვეის დაპირების ან მზითვეის დათქმის სახით გაიცემოდა; 3. საანდერძო დანაკისრი. ლეგატი ცოლისათვის იმის განსაზღვრით, რომ გასცეს უარნათქვამი ქონება მზითვეად, არ იქნება მზითვეის დადგენა, არამედ მხოლოდ საბაბი მის დასადგენად.

9. შპონსალია ცნება, არსი და მისი ჩაშლის სამართლებრივი შედეგები

ტრადიციულად, ქორწინებამდე იმართებოდა ნიშნობა (სპონსალია). ნიშნობა არის მომავალი ქორწინების დათქმა (ხსენება) და ორმხრივი დაპირება.

თავდაპირველად, ნიშნობა თითოეული დასაქორწინებელი პირის ოჯახის უფროსების შეთანხმებით ხდებოდა; მოგვიანებით კი, თავად მექორწინეთა თანხმობით. მამის შეწინააღმდეგება ქალიშვილს მხოლოდ მაშინ ეძლევა, როდესაც მამა მას უღირსი ზნის ან სახელგატეხილ საქმროს აურჩევდა.

ნიშნობის დროს საქმროს მხარე საპატარძლოს მხარეს ნიშნობის ბეჭედს და სხვადასხვა სახის მოძრავ ნივთს გადასცემდა.

ნიშნობის ჩაშლა არასასურველი იყო და მას შესაბამისი სამართლებრივი შედეგი მოჰყვებოდა, კერძოდ: ეს ორი ოჯახი ცხადდებოდა ცუასი გენტილიტას-ად და მათ შორის ყველანაირი სახის საქორწინო ურთიერთობა 4 თაობის განმავლობაში

აკრძალული იყო. ასევე ჩამშლელ მხარეს ეკისრებოდა ზიანის ანაძღაურება მეორე მხარისთვის.

10. საკუთრების უფლების დაცვის საშუალებები რომის სამართალში.

საკუთრების უფლების დაცვა სასარჩელო გზით იყო უზრუნველყოფილი. კერძოდ, საკუთრების უფლების დაცვა ხდებოდა სავინდიკაციო, ნეგატორული (აცტიო ნეგატორია), მინიჭების შესახებ (აცტიო ეხჰიბიტორია) სარჩელებით და აცტიო უბლიციანა-ს მეშვეობით.

ა) დეი ვინდიკაციო-ს მეშვეობით ხდებოდა იმ მესაკუთრის მფლობელობის უფლების დაცვა, რომელსაც მისი ნების საწინააღმდეგოდ, ჩამოართვეს ნივთის ფლობის უფლება. მოსარჩელე სასარჩელო მოთხოვნას იმ მოპასუხეს უყენებდა, რომელიც უშუალოდ ფლობდა სადაო ნივთს და, თანაც, პრეტორული ინტერდიქტით იყო დაცული. სავინდიკაციო პროცესში მოპასუხეს უკეთესი მდგომარეობა ჰქონდა, ვინაიდან სწორედ მოსარჩელეს აწვა მტკიცების ტვირთი იმის თაობაზე, რომ სადაო ნივთზე საკუთრების უფლება მხოლოდ მას ეკუთვნოდა.

ბ) ცტიო ნეგატორია (ნეგატორული სარჩელი). ცივილური მესაკუთრე უფლებამოსილი იყო წარედგინა სანივთო სარჩელების მთელი სერია, რათა უარეყო იმ მომიჯნავე უფლებების არსებობა, რომელთა მიზანი იყო ნივთის მიმართ მისი საკუთრების უფლების შეზღუდვა. აღნიშნული კატეგორიის სარჩელები ერთიანი სახელდებით – ნეგატორული სარჩელი (ცტიო ნეგატორია) გაერთიანდნენ. მესაკუთრეს აწვა მტკიცების მოვალეობა იმ ფაქტის მიმართ, რომ ნივთი სწორედ მისი საკუთრება იყო და ადგილი ჰქონდა ამ საკუთრების უფლების შეზღუდვას ან მისი განხორციელებისათვის ხელისშეშლას.

გ) სარჩელი მინიჭების შესახებ (ცტიო ეხჰიბიტორია). პრეტორის მიერ მინიჭებული დაცვის საშუალებით, მოსარჩელე-მესაკუთრეს შეეძლო გამოეთხოვა სადაო ნივთი, რასაც ის სადამართლოში ფიცის წარმოლტქმით ადასტურებდა და, დამატებით – მოპასუხის ქონების დაყადაღება, თუ მოპასუხე უარს ამბობდა სასამართლო დაცვაზე.

დ) აცტიო უბლიციანა. სარჩელის აღნიშნული ნაირსახეობა რეი ვინდიკაციო-ს მსგავსი იყო და მის პარალელურად წარედგინებოდა, რადგან მას პრეტორი ბონოტიჟარულ მესაკუთრეს ანიჭებდა, დაკარგული მფლობელობის უკან დაბრუნების შესახებ.

11. შუცცესიო-ს ცნება და მისი სახეები, ძველი რომის სამართლის მოხედვით.

მონაცვლეობა. სამართლის სუბიექტის გარდაცვალების შემდეგ, მისი ქონება მემკვიდრეობითი სამართლით რეგულირდებოდა. განასხვავებენ 1. უნივერსალურ მემკვიდრეობას, როცა წინამორბედი პირის სამართლებრივი ვითარება მთლიანად სხვა პირზე გადადიოდა და 2. სინგულარულ მემკვიდრეობას, როცა მემკვიდრეობის სუბიექტი იძენდა მხოლოდ იმ უფლებების ნაწილს, რომელიც მანამდე მის წინამორბედს ეკუთვნოდა.

უნივერსალური ურთიერთობა (ცივილური და პრეტორული სამართლის საფუძველზე) ხორციელდებოდა: 1. ანდერძით (ეს ტესტამენტო), 2. ანდერძის გარეშე (აბ ინტესტატო), 3. ასევე (პრეტორული სამართლით) ანდერძის გარეშე.

12. სუფრუცტუს ცნება და ნამდვილობის პირობები.

უზუფრუქტი (უსუფრუცტუს) სხვისი ნივთით სარგებლობის ყველაზე გაგრძელებული უფლება იყო. პირს, რომელსაც ასეთი უფლებამოსილება ჰქონდა უზუფრუქტუარი ეწოდებოდა; მას შეეძლო ნივთით სარგებლობაც (უტი) და მისი ნაყოფითაც (ფრუი), ოღონდ ნივთი არ უნდა დაეზიანებინა და არც მისი ნაყოფით სარგებლობის უფლება არ უნდა დაერღვია. ასეთი უფლების მქონეს ისე უნდა ესარგებლა ნივთით, როგორც ეს კარგ, ყაირათიან მეურნეს ეკადრება, ანუ ნივთით სარგებლობის ყველა წესის დაცვით. ბუნებრივი ნაყოფის მოკრეფის მომენტიდან მისი მესაკუთრე-მოსარგებლე (პერცეპტიო) ხდებოდა.

ნივთზე ყველა ხარჯს უზუფრუქტუარი იხდიდა. უზუფრუქტი, იდეალური წილის სახით, რამდენიმე პირის კუთვნილება შეიძლება ყოფილიყო.

მემკვიდრეობით გადაცემასა და გასხვისებას, უზუფრუქტი არ ექვემდებარებოდა. თუმცა, პირადი სარგებლობის (მაგრამ არა უფლების) გასხვისება დასაშვებია იყო. უზუფრუქტუარის გარდაცვალების შემდეგ, უზუფრუქტი წყდებოდა და სარგებლობის საგანი მის მემკვიდრეს მესაკუთრისათვის უნდა დაებრუნებინა.

13. ღეს მანციპი კატეგორიაში შემავალი ნივთები და მათი შექენა-გასხვისების წესების მოკლე დახასიათება.

ტერმინით რეს მანციპი აღინიშნებოდა ის ნივთები, რომლებიც მანციპაციის აქტს (მანციპიუმ) ექვემდებარებოდა. ეს იყო უძველესი რიტუალი, რომლის დროს იყენებდნენ სპილენძის ნატეხსა და სასწორს, ხუთი მოწმისა და მესასწორის

თანდასწრებით, პირს, გარკვეული საფასურის სანაცვლოდ, ნივთი რეალურად გადაეცემოდა. ეს იყო ყიდვა-გაყიდვის ერთდროული აქტი. ნივთის ფასის სანაცვლოდ, გამსხვისებელს გადაეცემოდა ლითონის ზოდი, რომლის ასაწონადაც მესასწორეს უხმობდნენ. თავდაპირველად, გამყიდველის მიერ გადაცემული ლითონი რეალურად იწონებოდა, მოგვიანებით, ამ რიტუალმა სიმბოლური ხასიათი მიიღო. კლასიკურ ეპოქაში ამ რიტუალს მანციპაცია ეწოდა. იგი აუცილებელი იყო მანციპირებადი ნივთების (რეს მანციპი) საკუთრებაში გადასასვლელად. ასეთი ნივთების შეძენი მხოლოდ რომის მოქალაქე შეიძლება ყოფილიყო. ასეთ ნივთებზე საკუთრების უფლება წარმოიშობოდა ან მანციპაციით (მანციპაციო) ან ნივთის დათმობით მაგისტრატის წინაშე (ინ იურე ცესსიო).

მანციპირებადი ნივთებია: იტალიის მიწაზე არსებული მამულები, როგორც სასოფლო მინდვრების სახით, ისე საქალაქო, სახლის სახით; ასევე სასოფლო მამულებზე ფეხით ან სატრანსპორტო საშუალებით გავლის, პირუტყვის გადარეკის, წყლის მიღების გაყვანის უფლებები; მონები და ის ოთხფეხა ცხოველი, რომელიც მოთვინიერებულია და მიჩვეული უნაგირის დადგმას ან უღელში შებმას, კერძოდ, კამეჩი, ვირი, ცხენი, ჯორცხენი.

კვირიტული საკუთრების შეძენის უძველესი წესი იყო მანციპაცია, რომლის თანახმადაც, ხუთი მოწმისა და მესასწორის თანდასწრებით, პირს, გარკვეული საფასურის სანაცვლოდ, ნივთი რეალურად გადაეცემოდა. ეს იყო ყიდვა-გაყიდვის ერთდროული აქტი. ნივთის ფასის სანაცვლოდ, გამსხვისებელს გადაეცემოდა ლითონის ზოდი, რომლის ასაწონადაც მესასწორეს უხმობდნენ. თავდაპირველად, გამყიდველის მიერ გადაცემული ლითონი რეალურად იწონებოდა, მოგვიანებით, ამ რიტუალმა სიმბოლური ხასიათი მიიღო;

14. სერვიტუტემ ცნება და ნამდვილობის პირობები.

სერვიტუტი ეწოდებოდა სხვისი ნივთით სრული ან ნაწილობრივი სარგებლობის უფლებას, რომელიც უშუალოდ კონკრეტულ მიწის ნაკვეთს ან კონკრეტულ პირს უკავშირდებოდა სარგებლის მიღების მიზნით.

I. სერვიტუტის შექმნა ხდებოდა რეალური შედეგის მქონე აქტებით, II. სერვიტუტის დადგენის განსაკუთრებული საშუალება გამოიყენებოდა მაშინ, როცა მიწის ნაკვეთის განსაზღვრული ნაწილის მესაკუთრის შეცვლა ხდებოდა: გამსხვისებელი, რომელსაც საკუთრების უფლება მიწის ნაკვეთის მეორე ნაწილზე რჩებოდა (რითაც ის, ფაქტობრივად, ზარალდებოდა), თავის სასარგებლოდ სერვიტუტის დადგენას ითხოვდა; III. ქრ. შობამდე I საუკუნეში სერვიტუტი ხანდაზმულობით (უსუცაპიო) დგინდებოდა; IV. სერვიტუტის მინიჭება სასამართლოს გადაწყვეტილებით, თანასაკუთრების გამოყოფისას.

15. ეგატუმ-ის ცნება, ოდესტინუს ეტ ლორენტინუს მიხედვით და მისი შეზღუდვის წესები.

ანდერძით მოანდერძეს სამკვიდროდან ცალკეული ნივთების მესამე პირებისათვის გადაცემაც შეეძლო. ასეთ განკარგულებას საანდერძო დანაკისრი (ლეგატუმ) ეწოდებოდა.

მოდესტინუსი, რომლის თანახმადაც, „ლეგატი არის ანდერძით ჩუქება“;

ფლორენტინუსის აზრით, „ლეგატი არის მემკვიდრეობის შემცირება, რითაც მოანდერძეს სურს მესამე პირს გადასცეს იმ ქონების ნაწილი, რასაც მემკვიდრე მთლიანად მიიღებს“.

თუ საანდერძო დანაკისრი (ლეგატუმ) მემკვიდრის დასჯას ისახავდა მიზნად, მაშინ ის ბათილდებოდა.

16. სასოფლო-საადგილმამულო სერვიტუტის ცნება და ნამდვილობის პირობები.

სასოფლო სერვიტუტით მიწის ორი განცალკევებული ნაკვეთი იგულისხმებოდა – ერთი ნაკვეთი ემსახურება მეორეს (ფუნდუს სერვიტ ფუნდა). სასოფლო სერვიტუტის არსი ის იყო, რომ უნდა დაეკმაყოფილებინა შემდეგი ძირითადი მოთხოვნები: სერვიტუტს უნდა დაეცვა მთავარი ნაკვეთი, რათა მას სარგებელი მოეტანა. მას უნდა დაეტვირთა მთავარ ნაკვეთთან დაკავშირებული ნაკვეთი, რათა შესაძლებელი ყოფილიყო მისი მომსახურება; თუმცა მათ შორის უშუალო შემსებლობა უნდა ყოფილიყო. ამ წესის არსის თანახმად, ნაკვეთები გვერდიგვერდ უნდა ყოფილიყო.

ნაკვეთის გასხვისების ან მისი მემკვიდრეობით გადაცემის მიუხედავად, სერვიტუტი განუყოფადი რჩებოდა და მხოლოდ სასერვიტუტო უფლებები ნაწილდებოდა. თუ მთავარი ნაკვეთი რამდენიმე მემკვიდრეზე გადავიდოდა, მაშინ თითოეულ მათგანს მომსახურე ნაკვეთის შესაბამისი წილით სარგებლობის უფლება ჰქონდა.

17. თუტელა ეტ ცურა დანიშვნის წესები და გაუქმების პირობები.

მზრუნველობა და მეურვეობა. მეურვეობა იყო მზრუნველობა და წარმომადგენლობა, რომელიც სამართლით უწესდებოდა იმ პირს, რომელსაც საერთოდ ან ჯეროვნად არ შეეძლო ზრუნვა საკუთარ პიროვნებასა თუ ქონებაზე.

თუტელა არასრულწლოვნებსა და ქალებზე (იმპერიის შუა პერიოდამდე) წესდებოდა, ხოლო ცურა სულით ავადმყოფებზე, მფლანგველებზე, მცირეწლოვნებზე, ავადმყოფებზე, ზოგჯერ არასრულწლოვნებზეც.

მცირეწლოვანი პერსონა სუი იურის სრულწლოვანებამდე ქმედუნარო იყო. ამის გამო, გარიგებებში მონაწილეობისათვის მას მეურვედ ზრდასრული მამაკაცი ენიშნებოდა, ხოლო სუი იურის ქალს (ასაკის მიუხედავად) ტუტელა მულიერუმ ენიშნებოდა.

იმისთვის, რომ მეურვეობაში მყოფ პირს იურიდიული მნიშვნელობის რაიმე ქმედება განეხორციელებინა, საჭირო იყო მეურვის თანხმობა და მის მიერ დამოწმებული აქტი.

მეურვეობის შეწყვეტის საფუძველები იყო: 1. საერთო საფუძველი იყო: სამეურვეო პირი გარდაცვლება, სრულწლოვნობის მიღწევა, პერპსონა სუი იურის სტატუსს მოპოვება, ავადმყოფი სამეურვეო პირი გამოჯანმრთელება, მფლანგველის შემთხვევაში კი – მისი გამოსწორება; 2. მეურვის გარდაცვალება, მეურვის უფლების დაკარგვა (ასეთ შემთხვევაში ახალი მეურვე ინიშნებოდა); 3. სამეურვეო პირის გარდაცვალება, მეურვის უღირსი საქციელი (ინფამია).

18. საკუთრების უფლების წარმოშობის გზები.

საკუთრების შეძენის საშუალებებია ოკუპაცია, ნაყოფი, გადამუშავება, განძი, ასევე საკუთრების შეძენა ხელშეკრულებით.

ოკუპაცია - იყო ნივთებზე საკუთრების უფლების შეძენის ყველაზე ძველი და უნივერსალური საშუალება. ოცცუპაციო მხოლოდ იმ შემთხვევაში იყო შესაძლებელი, თუ ნივთი არავისი კუთვნილება არ იყო. ოცცუპაციო შემდეგი საშუალებებით ხორციელდებოდა: ა) გარეულ მხეცებზე, ფრინველებზე ნადირობა და თევზაობა, ბ) მოწინააღმდეგისათვის წართმეული სამხედრო ნადავლი; გ) ზღვაში ამოხიდილი კუნძული და ზღვის მიერ ნაპირზე გამორიყული ნივთები; დ) უწინდელი მესაკუთრის მიერ გადაგდებული ნივთები – ბეითალმანი ქონება.

განძი - თავდაპირველად განძი იმ მიწის ნაკვეთის ნამატად ითვლებოდა, რომელშიც ის იქნა აღმოჩენილი და მისი აღმოჩენი განძის მესაკუთრე ხდებოდა; თუმცა, იმპერატორ ადრიანეს რესკრიპტით (იუსტინიანემაც დაადასტურა) დადგინდა

განძე არსებული საკუთრების უფლების თანაბარ წილად გაყოფა მის აღმომჩენ პირსა და იმ მიწის ნაკვეთის მესაკუთრეს შორის, სადაც განძი იქნა აღმოჩენილი. თუ განძი დაფლული იყო წმინდა ან რელიგიურ ადგილზე, ის მის აღმომჩენ პირს ეკუთვნოდა მთლიანად.

თუ რომელიმე პირი ქმნის ახალ ფორმას ან ახალ (ადრე არარსებულ) ნივთს (სპეციუმ ალიქუამ), სხვა პირისათვის მიკუთვნებული მასალისაგან, გლოსატორთა აზრით, ადგილი ჰქონდა ნივთის გადამუშავებას

საკუთრების შექმნა ხელშეკრულებით. საკუთრების გადაცემა დაიშვებოდა მხოლოდ იმ პირებს შორის, რომლებსაც, ხელშეკრულებებისა და გარიგებების გზით, ქონების შექმნისა და გასხვისების უფლება ჰქონდათ, ასევე ანდერძის ან კანონისმიერი მემკვიდრეობის საფუძველზე.